

Dr. Hermann Imre 1990 szeptemberben számolt be Gálosfán angliai útjának tapasztalatairól, az ottani közösségi vállalkozások megismeréséről. A Nagy-Britanniában nagy hagyománnyal rendelkező non-profit vállalkozások a szociális élet területének legkülönbözőbb területein megtalálhatók és óriási a jelentőségük a helyi problémák megoldásában, az élet minőségének javításában.

A tiltakozástól a részvételig

(Részletek Angela Monaghan 1990 augusztusi írásából)

Mivel a közösségi vállalkozások egyre inkább központi szerephez jutnak a nagy- és kisvárosaink újjáélesztésére irányuló erőfeszítésekben, és társadalmunk valamennyi rétegéhez tartozó egyének és szervezetek kezdik normának elfogadni az aktív közösségi részvételt környezetünk átalakításában, érdemes megnéznünk, hogy honnan is indult ez a nyugodt forradalom és hová is tart.

1971-ben a nyugat-londoni North Kensington-beli helyi közösség elvesztette azt a küzdelmet, amelyet a környék közepét átszelő autópálya megépítése ellen folytatott.

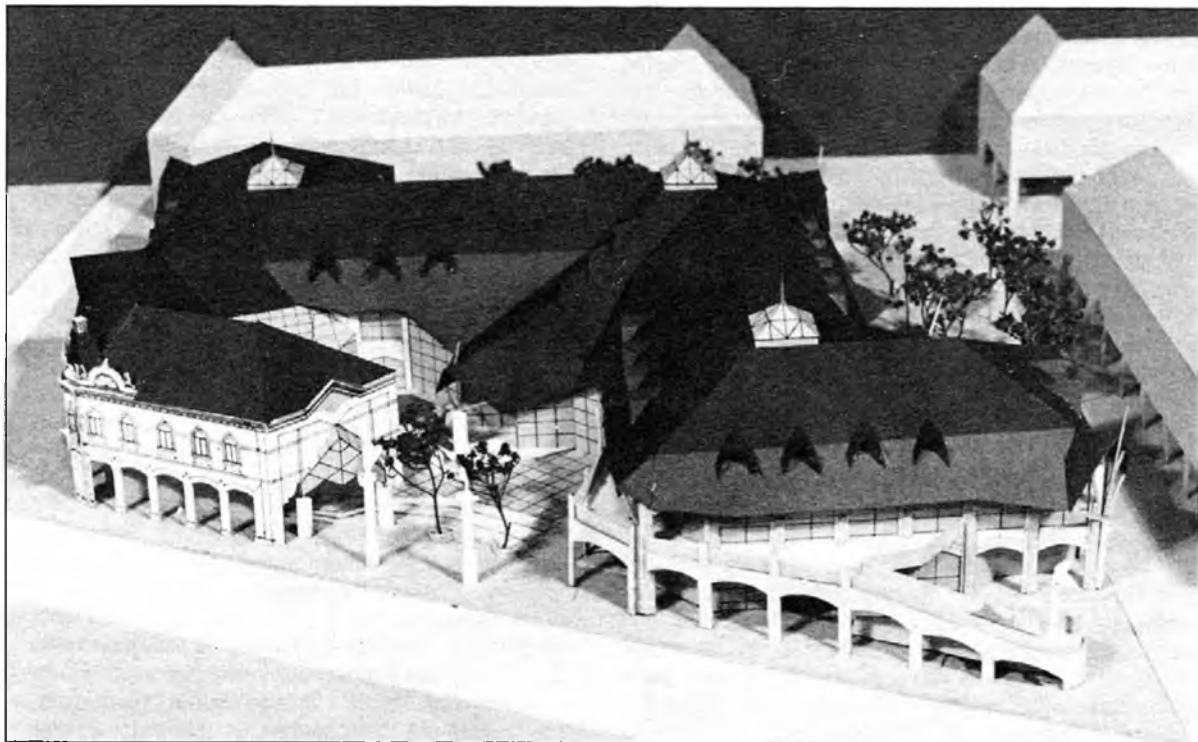
Kaposvár, üzletközpont terv. Kampis Miklós, Lőrincz Ferenc és Borbás Gábor

Helyette viszont rendelkezési jogot nyert az útpálya körüli 10 hektáros területre és megalakult a North Kensington Amenity Trust, a helyi lakosok és a helyi hatóságok közötti társulás, hogy a területet a szélesebb közösség javára fejlesszék. Huszadik születésnapján már tudható, hogy ez a szervezet — önellátó és több millió fontnyi vagyon tulajdonosa — a közösségi vállalkozások korszakának mérföldköve.

A hatvanas és korai hetvenes években százával tűntek fel a közösségi akciócsoportok, igen gyakran a hivatalok elhatározásai és cselekvései ellen támadt harag és csalódás alapján. A lakók szövetségei tiltakoztak a lakáskörülmények és a lakáspolitiká ellen, a kereskedők szövetségei és más testületek számos küzdelmet vívtak a helyi hatóságokkal és fejlesztőkkel meglévő tervekkel kapcsolatban és új fejlesztésekért. Néhány közösségben a politikások kezdeti ellenállása pozitív cselekvéssé változott. Ám igen sok küzdelemben a közösségeknek a hivatalnokok és hivatásosok ellenállásával kellett szembenéznük, akik cltökéltek voltak és fent tudták tartani a meglévő helyzetet.

A korai sikerek a lakásellátás és az épített környezet kérdéseire összpontosultak, de más példák is voltak. Például North Kensington hozta létre mind az első lakókommunális zöld parkokat, mind az első „élmény” játszótérket.

1977 volt az az év, amikor a kormányzat először ismerte fel hivatalosan, hogy az egyszerű emberek bevonhatók saját környezetük újjáépítésének és javításának a

folyamatába. Az Inner Cities White Paper szerint „bizonyos dolgok jobban mennek vagy nagyobb megelégedésre történnek, ha ezeket önkéntes csoportok és testületek vállalják fel”, és az ezt követő törvény a londoni Városi Program — az 1960-as évek óta az önkéntes és közösségi aktivitás fő alapja — támogatásának emelését jelentette be, 30 milliőről 125 millió fontra.

Az 1980-as években az önkéntes szektorhoz tartozó közösségi célú testületek ezrei alakultak és fejlődtek helyi és országos szinten egyaránt. Számítások szerint ez a szektor egészében több, mint 300.000 embert foglalkoztat alkalmazottként és további százazrek bekapcsolódása jelent önkéntes, nem fizetett kapacitást. 1985-re közel 500 lakásszövetkezet 23.600 embernek nyújtott lakást, a hitel-egyesületek száma meghaladja a 100-at, több mint 80 közösségi fejlesztő érdekközösség van az Egyesült Királyságban, bővíben vannak ilyen játszóterek és városi farnok, egyedül Skóciában közel 4000 embert foglalkoztatnak közösségi üzleti vállalkozásokban. Összességében, a közösségi vállalkozás egy hiteles „harmadik erővé” alakította ki saját magát.

A közösségi vállalkozás húsz évi erőfeszítés és a legutóbbi 5—10 év nagyobb mértékű terjedése után, komoly erővé forrt össze az országszerte lerobbant térségek új életre keltésében. A mozgalom azonban még nagyon fiatal, és a benne rejlő lehetőségek még messze nincsenek kiaknázva. Legnagyobb erőssége, hogy eredményeket mutat fel a legnehezebb környezetekben, és biztosítja, hogy a kormányzati politika határai el tudják érni azokat a térségeket, ahol arra a legnagyobb szükség van.

A közösségi vállalkozások terjedésének legfontosabb akadály a pénzügyi források szűkössége.

Vannak olyan törekvések, hogy létrehozzanak köztes pénzalapokat, amelyekből a közösségi vállalkozások kölcsönhöz tudnak jutni, és ezt összekössék egy olyan támogatással, ami lehetővé teszi számukra a szakmai színvonal emelését.

A jövőben, a túlélés érdekében, az állami szektor támogatása válik döntővé, mind helyi, mind országos szinten. A kormányzat nemcsak a legfontosabb pénzforrás, hanem olyan lényeges földterületek és ingatlanok tulajdonosa, amelyek a közösségi vállalkozások előnyére volnának hasznosíthatók, valamint kezében tartja a fontos hivatásos és műszaki szakértelmet.

Amerikában például egy sor törvényi és pénzügyi intézkedést hoztak azokban az években, amikor a közösségi fejlesztések támogatását növelni akarták. 1977-ben kötelezték a bankokat, hogy olyan térségekben fektessenek be, ahonnan a betétjeik származnak. Az 1986-os Low Income Housing Tax Credit adó-hiteit ad azoknak az intézményeknek, amelyek a szociális lakásépítés megvalósításába szállnak be, és a vállalatok számára, amelyek e célra adnak pénzt, adómérséklés jár.

A vállalkozások többségében gondot okoz, hogy egyetlen karizmatikus vezető motivációjára, elgondolásaira és jártasságára támaszkodik és egyszerűen nincs ideje kiépíteni a szükséges szervezeti és vezetési erőt a túléléshez és hatékonysághoz. A helyzetet nem segíti, hogy a közös-

ségi vállalkozások viszonylag alacsony fizetést és szegényes karrier lehetőséget tudnak csak kínálni — akik ezen a területen dolgoznak, azok roppant megszállottak kell legyenek.

Nyilvánvaló, hogy a közösségi vállalkozás eléggé nem értékelhető tényező a környezet regenerálásának színterén. De még viszonylag ismretlen munkaterület. Ha azt akarjuk, hogy a mozgalom elnyerje a szükséges mértékű támogatást pénzügyileg és egyéb módon, hogy kiterjedjen és fejlődjön, akkor a közösségi vállalkozások révén létrejött előnyöket, eredményeket és lehetőségeket sokkal szélesebb körben kell ismertetni. A privát szektornak meg kell mutatni, mi minden lehetséges annak érdekében, hogy új utakat találjunk bevonásukra a közösségi alapon nyugvó kezdeményezések támogatásába. Különösen fontos, hogy megértsék a hosszútávú szemlélet szükségességét — közösségi vállalkozás nem fizet osztalékot másnap. Egyházakat, jótékonyági alapítványokat és közösségi érdekszervezeteket kell ösztönözni, hogy a támogatásban nagyobb szerepet játszanak. Talán csak a közösségi vállalkozás fontosságának jobb megértése az a politika, amely kifejleszti azt az állapotot, melyben a kormány pénzügyi támogatása feleslegessé válik.

Ennek érdekében a közösségi vállalkozásoknak fel kell ismerniök országszerte, hogy ők egy szélesebb mozgalom részei — egy változást hozó életképes erő — és, hogy a mozgalom egésze több, mint részeinek egyszerű összege. Ebből adódik a jobb kommunikáció és hálózatképzés fontossága most, hogy beléptünk az 1990-es évekbe.

A közösségi vállalkozás mozgalma bebizonyította magáról, hogy képes változásokat előidézni, reményt és lehetőségeket teremteni olyan helyeken, amelyekről azt gondoltuk, hogy javíthatatlanok. Fontos a mozgalom nemcsak az általa létrehozott „termékek” — épületek, játszóterek, lakásszövetkezetek, hitelegyesülések, városi farnok, fejlesztő érdekközösségek és még annyi más minden miatt — hanem van egy ennél nagyobb jelentősége is. A közösség számára a vállalkozás azt jelenti, hogy az emberek saját kezükbe veszik saját életüket, hogy a közösségeknek részük van saját térségük újjáélesztésében. Tulajdonosságot, bekapcsolódást és felelősséget, de mindenek előtt részvételt jelnt.

Bizonyíték ez az országszerte élő egyszerű emberek ezreinek nyitottságára és állhatatosságára. Itt az ideje, hogy az eredmények értékelésekor elmaradhasson a megszokott „a hatalom ellenére” kitétel, a közösségi vállalkozást mint főáramlatba tartozó tevékenységet kell támogatni, ahogyan erre rá is szolgált.

A közösségi vállalkozások hazai támogatására jött létre a hasonló angliai mozgalmakkal és támogatóikkal is kapcsolatot tartó alapítvány, amelynek alapító okiratából közlünk néhány kiemelt részletet:

1. Az alapítvány neve: Alapítvány a Közösségi Vállalkozásokért.

2. Az Alapítvány székhelye: Budapest XII., Kútvölgyi út 73/a.

3. A közösségi vállalkozások csírái az 1950-es években az Amerikai Egyesült Államokban jelentek meg és azóta egyre növekvő számban jönnek létre, elsősorban az iparilag fejlett társadalmakban. Napjainkban, legjobb tudásunk szerint, Nagy-Britannia az az ország, ahol a közösségi vállalkozások társadalmi mozgalomnak tekinthető számban alakulnak és működnek, ahol támogatásuk és szervezethez jutásuk a legelőrehaladottabb.

A példának tekinthető angliai közösségi vállalkozások önálló jogi személyiségű, független, gazdasági tevékenységet folytató, nem nyereség elvű szervezetek, amelyek korlátozott felelősségű társaság formájában működnek. A társaság irányítását az önkéntes tagokból álló közgyűlés végzi. A tagok befektetett tőkéjük mértékéig felelnek, ez a tőke tagonként azonban csak jelképes összeg. A tagok tevékenységükért fizetést vagy más anyagi ellenszolgáltatást nem kapnak.

A közösségi vállalkozásnak fizetett és önkéntes alkalmazottai lehetnek. Működésük célja a közösség környezetének fizikai és szociális értelemben vett felújítása (pl. lakóépületek felújítása, sportpályák, játszóterek létesítése, környezetvédelmi feladatok megoldása, munkanélküliség enyhítése vagy kivédése stb.), amely a közösség morális és lelki felújulását is magával hozza.

A közösségi vállalkozások mintegy összekötő szerepet töltenek be az állami, önkormányzati és magántulajdoni szektor, valamint az önkéntes egyéni résztvevők között. Pénzügyi és egyéb forrásaik a legkülönbözőbb állami, társadalmi és magánszervezetek támogatásából származnak, de feltétlen törekvésük közé tartozik működésük fenntartásának biztosítása, legalább részben és egyre inkább, saját jövedelemszerzés útján.

A közösségi vállalkozások hosszútávú működésben gondolkodnak, folyamatos környezeti fejlesztés az alapnak tekinthető célkitűzésük, és a helyi emberek részvételének ösztönzése napi feladatuk.

4. Az Alapítvány célja a közösségi vállalkozásnak — eszméjének, módszerének és gyakorlatának — mint a közösségeknek, rendszerint lakóközösségeknek, érdekeit és céljait közvetlenül szolgáló és megvalósító vállalkozási formának megteremtése és terjedésének elősegítése Magyarországon.

5. Az Alapítvány tevékenységével ösztönözni kívánja azokat az egyedi és helyi közösségi kezdeményezéseket, amelyek közösségi célokat, a közösségi környezet, életér, fejlesztését szolgálják.

Az Alapítvány céljainak elérése érdekében

— támogatja a közösségi vállalkozás terén induló hazai kísérleteket, kezdeményezéseket és aktívan közreműködik tapasztalataik kicserélésére, általánosítására érdekében,

— szakirodalmi tájékoztatókat készít, illetve készíttet a közösségi vállalkozás témakörében,

— szimpóziumok, konferenciák és más összejövetelek szervezését végzi, illetve támogatja érdekkörében,

— tanulmányutakat, ösztöndíjakat ítél oda a közösségi vállalkozás módszereinek tanulmányozása érdekében.

6. Az Alapítvány nem tekinti céljának, de megfélemlő anyagi lehetőségek esetén nem zárkozik el attól, hogy visszatérítendő vagy vissza nem térítendő anyagi támogatást nyújtson olyan kezdeményezések számára, amelyek az alapítvány céljainak megvalósítását elősegítik.

7. Az Alapítvány induló vagyona 100.000,— azaz egymillió forint, amelyet az alapító a Bakonyvidéke Takarékszövetkezet teletti számla, Budapest 22917 számú betéti számlára fizetett be.

8. Az Alapítvány nyitott, ennek értelmében az Alapítványhoz bármely bel- és külföldi közösség, magán- vagy jogi személy (beleértve magánszemélyek társaságát is) csatlakozhat, amennyiben az Alapítvány vagyonát bármely módon gyarapítja (pl. pénzzel, értékpapírral, vagyoni értékű jogokkal, ingatlannal, mobilizálható vagyoni eszközökkel, szolgáltatások biztosításával, folyóiratok, könyvek és egyéb publikációk, valamint saját tapasztalataik rendelkezésre bocsátásával) továbbá az alapító okiratba foglaltakat elfogadja, valamint csatlakozását a kuratórium jóváhagyja.

9. A kuratórium tagjai:

Elnök:

Dr. Hermann Imre, 1121 Budapest, Kútvölgyi út 73/a.
Karczagi Gyula, 3530 Miskolc, Korvin Ottó u. 4.

Elnökhelyettes:

Dr. Szirmai Péter, 1121 Budapest, Arató u. 10.
Dr. Tibor Ágnes, 1119 Budapest, Andor u. 54.

és egy később megválasztandó személy.

Balatonszemes, tanácsháza átalakítás és bővítés. Lőrincz Ferenc

Az angliai közösségi vállalkozások részére idén hatodszor meghirdetett pályázati felhívásban Károly herceg trónörökös, külön bekezdést szentel a magyarországi kapcsolatoknak:

A walesi herceg üzenete a Közösségi Vállalkozások 1990—91. évi versenyének résztvevőihöz

Ahogy fejlődik a Közösségi Vállalkozások rendszere, minden egyes évben megpróbálunk nekigyürkőzni az eredményesség útján tornyosuló nagyon is valóságos és gyakran ijesztő nehézségeknek, amelyekkel a helyi vállalkozók és közösségi csoportjaik szembe találják magukat, olyan módon, hogy növeljük a verseny-kategóriák számát, új támogatókat vonunk be és az éves díjkiosztó ünnepség témájául az eddigiektől eltérőt választunk.

1991-ben, hatodik évünkben, a korábbi versenyekre benevezettek — számuk már meghaladja az ezret — megszállottsága, kezdeményező készsége és lelkesedése lesz a téma, három kérdés köré csoportosítva.

Először: a falusi kezdeményezések fontosságának felismerése új kategóriában testesül meg. A kategóriát a Rural Development Commission és a Posta szponzorálja. Számomra úgy tűnik, hogy soha nem volt még nagyobb szükség a vidékkel való jó sáfárkodásra, az előremutató fejlesztések ösztönzésére és életképes közösségek létrehozására távoli területeken, mint éppen most.

Másodszor: amint a korábbi díjnyertesek példája bizonyítja, itt különösen Londonderryből Paddy Dohertyre és Liverpoolból Tony McGannre gondolok, egy közösségi vállalkozás nagyon gyorsan ki tudja nőni nemcsak az emberekkel megosztott álmokat és reményeket, hanem a szervezeti és pénzügyi támogatási mechanizmusokat is. Sürgős és gyakran hangsúlyozott igény létezik a tőkefinanszírozás alternatív forrásaira és biztos vagyok benne, hogy pénzügyi intézményeink legjobb fiatal elméi elő fognak állni egy valóban alkotó megoldással erre a sokak által megoldhatatlannak vélt problémára.

Az e téren folyó néhány kísérleti munka eredményei fogják képezni a nyári eredményhirdetési nap előadásainak alapját.

Harmadszor: **múlt nyáron örömmel üdvözöltém Highgrove-ban** (a walesi herceg magánrezidenciája — ford. megj.) **nemcsak a múlt év díjnyerteseit, hanem a magyar közösségi vállalkozók küldöttségét is, akik előzetes tényfelmérő feladattal jártak itt. Ezeket a kapcsolatokat az Egyesült Királyság-beli partnerekkel együtt, a Business in the Community hosszú távon táplálja és erősíti,** és a jövő hónapban Paddy Doherty, az első Charles Douglas-Home díj nyertese, meghívásukra, Budapestre fog látogatni.

Nagyon várom, hogy találkozzam az ez évi nyertesekkel és megismerjem saját sikertörténetüket.

A felhívásban említett Paddy Doherty úr február 7-e és 14-e között járt Magyarországon, útját az Alapítvány a Közösségi Vállalkozásokért szervezte. Útja során többek között a gagybátori Cserehát Szövetséget, a Velence-tavi Intéző Bizottságot, a zombóói önkormányzatot, a szombathelyi Apáczai Csere János Alapítványt, a Kós Károly Egyesülést kereste fel kölcsönös tájékozódás céljából. Február 12-i budapesti előadásának alapján foglaljuk össze az általa vezetett Derry Inner City Trust tevékenységét:

Derry belváros újjáépítése

Paddy Doherty előadása alapján

Derry Európa legszélén fekszik, tőle nyugatra már csak az Atlanti-óceán van. A várost 546-ban alapította — a legenda szerint — Szent Columba. Írország 800 éven át volt angol megszállás alatt, az 1922-ben kivívott függetlenség nem terjedt ki az ország egész területére, az északi rész angol fennhatóság alatt maradt. Derry-t a határ elvágta természetes mezőgazdasági hátszágától, közigazgatási szerepe is megszűnt. Az északi rész fővárosaként Belfast vonzotta magához az amúgy is csekély beruházásokat. A munkanélküliség, kilátástalanság, nyomor okozta szociális feszültségek Derry-t különösen jellemzik. A húszas évek óta tartó tüntetések, tiltakozások az ötvenes évek után felerősödtek. Az 1969-es megmozdulások megfékezésére kezdődik el az angol katonai megszállás máig tartó időszak a folyamatos harcokkal, melyek halálos áldozatainak száma — együtt a két oldalon — mára a négyezerhez közelít.

Derry középkori városfalak által körülvett néhány utcányi városmagját 1969-et követően pokolgépes merényletek szinte teljesen romba döntötték. Az ott lakók elmenekültek, a városrész az erőszak légkörében felnövő, csavargó, munkát nem remélő fiatalok tanyája lett.

Ezt a folyamatot kívánta kezdeményezésével megfordítani 1981-ben Paddy Doherty. A hozzá való filozófiát építész barátjával folytatott hosszú beszélgetéseken alakította ki: a kiszolgáltatott embereket meg kell tanítani rá, hogy képesek értékes munkát végezni, mindenki számára hasznos tevékenységet folytatni. A cél a lerombolt belváros újjáépítése és élettel feltöltése volt a fiatalok munkába állítása és mesterségre tanítása révén. Az akció elfogadtatásához szükséges volt a Trust, az érdekközösség megszervezése, melynek vezető testületében helyet foglal a katolikus és a protestáns püspök és a város jeles személyiségei. Ők biztosítják a társadalmi és hivatali elismerést.

A gazdasági hátteret az első lépés megtételéhez egy naptár-akció biztosította. A város főterén kiállított hatalmas, 1981-es naptár napjait Doherty úr kiárusította, a nap